

קדרות הפלסטינית המסורתית בחברון - תערוכת מחווה

שלומית באומן

מאז האינתיפאדה השנייה, הקדרות הפלסטינית המסורתית בחברון הולכת ונעלמת באופן הדרגתי. מסורת זו פעלה מעל 500 שנה, מבוססת על שיטות עבודה מסורתיות האופייניות לחומרי המקום ואופיו הצורני, תוך העברת הידע המקצועי ושיטות העבודה במשפחה, מאב לבן כפי שאופייני לקהילות מסוג זה.

עד שנת 2000 היוותה חברון את המרכז הגדול לקרמיקה במזרח התיכון והייתה מוקד להתעניינות בין לאומית כמרכז של קדרות מסורתית. באותה תקופה פעלו בה כ-80 סדנאות, 50 מהם מסורתיות (רובן בתי אב של משפחת אלפאח'ורי) ו-30 מהם משלבות טכנולוגיות מודרניות יותר. חשוב לציין כי מאז המהפכה התעשייתית, החל תהליך של התפרקות והעלמות של שיטות ייצור מסורתיות ובתוכן הקדרות המסורתית, בד"כ בשל העדר יכולת להתמודד עם החידושים הטכנולוגיים והיבוא הזול, או בשל חוסר רלוונטיות לשווקים המקומיים בהם הם פעלו. דווקא בסדנאות הקרמיקה בחברון הייתה עשייה תוססת ואפילו פריחה (עד לפני כשש שנים כאמור), מתוך יכולתם של הקדרים להתאים עצמם לשוק המקומי ולתמורות שחלו בו.

מאז שהחלה האינתיפאדה האחרונה נסגרות הסדנאות זו אחר זו והקדרים מוצאים עצמם מתפרנסים מעבודות מזדמנות. כך אנו עדים לגוויעתה של תופעה תרבותית ייחודית, שהתפתחה במשך 500 שנה בחברון וסביבתה, אשר היוותה בשיא פריחתה, למרכיב משמעותי ומכונן זהות, של הסביבה האסתטית שלנו (ג'ארות, כדי משתלות, "קרמיקה ארמנית" וכו'). היום פעילות תרבותית זו נמצאת בסכנת העלמות כ"תופעת לוואי" של הכיבוש.

מטרת התערוכה היא לערוך מחווה לקדרות הפלסטינית המסורתית בחברון, להעלות את הנושא בציבור שוחרי האמנות בישראל. קרמיקאים / אמנים הוזמנו לפעול על כדים וקערות שנקנו בתרומה במיוחד למטרה זו. כך בתוך שדה האמנות נוצרת אמירה המחדדת יחסי גומלין תרבותיים: בין אמן לאומן, בין גבוה לנמוך, בין החברתי לאישי, בין אליטיסטי ועממי, בין מחאה לאמירה אמנותית.

אני רוצה להודות לעבד אלוואדוד מוחמד אחמד אלג'עברי, שהשיחות הטלפוניות עמו מאירות מפעם לפעם את עיני, וכי הוא מזכיר לי שפיות ותקווה מה הן. לעבד אין אישור כניסה לישראל ואני אינני יכולה לנסוע לחברון. נתק מוחלט. הדגמה קטנה למה שאפשר לכנות "הגבלות בחופש התנועה". אי לכך שיחה טלפונית אחת לאחר הביקור שלנו שם הפכה לסדרה של שיחות הממשיכות עד היום. אני רוצה להודות לראטב וזיאד אלפאח'ורי שהשיתוף פעולה עמם אפשר את קיום התערוכה.

אני חשה צער רב על דעיכתה של הקרמיקה הפלסטינית כנדבך תרבותי, שראשוני היוצרים בקרמיקה בישראל התחברו אליה באופן מידי, וגם אני מחוברת אליו במובן הרומנטי כקרמיקאית. עבודותיהם של הקדרים הפלסטינים משמשות לי מקור השראה לעבודותיי ויוצרות חיבור אמיתי לתרבות שיש לי דיאלוג עשיר עמה. כיוצרת במציאות הישראלית הקשה אני נשארת לצערי הרב, כרגיל, בסבך מורכב, אלים, לא פטור וחסר תשובות. אני רואה את תופעת דעיכתה של הקדרות הפלסטינית המסורתית בחברון כמקרה המייצג תופעה רחבה של הרס תרבותי שאיננו יודעים להעריך את היקפה. ארגונים לזכויות האדם עסוקים בשלב זה של הקונפליקט בהפרות בוטות של זכויות האדם ולמרות שניסיתי, לא הצלחתי למצוא תיעוד מקיף ומסודר של סגירת מוסדות תרבות שונים ביניהם תיאטראות, בתי קולנוע, גלריות לאמנות, בתי ספר לאמנות ומוסדות נוספים שהם חלק מהתפתחותה הבריאה של כל חברה. אני מקווה כי יום יבוא ונוכל לשקם את שיתוף הפעולה התרבותי בינינו לבין היוצרים הפלסטינים, לא כמחאת יוצרים אלא כדיאלוג פורה ביניהם. באשר הם.

משכן לאמנות עין חרוד בשיתוף עם אגודת אמני הקרמיקה בישראל, 2005

